

चौधरी देवी लाल विश्वविद्यालय, सिरसा

{हरियाणा राज्य विधानमण्डल अधिनियम, 2003 (संख्यांक 9) द्वारा स्थापित}
राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद् द्वारा "बी" श्रेणी प्रत्यायित

संस्कृतविभागः

SYLLABUS

M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

समयावधि:/Duration : वर्षद्वयम्/Two Years
योग्यता/Eligibility : स्नातक/Graduation
2020 Onwards

चौधरी देवी लाल विश्वविद्यालय, सिरसा
{हरियाणा राज्य विधानमण्डल अधिनियम, 2003 (संख्यांक 9) द्वारा स्थापित;
राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद् द्वारा “बी” श्रेणी प्रत्यायित

संस्कृतविभागः

SYLLABUS

M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

SEMESTERS	CORE COURSE(CC)	CORE ELECTIVE(CE)	OPEN ELECTIVE(OE)	TOTEL
I	20	4	04	24
II	22	4	04	28
TOTAL	42	08	08	58

चौधरी देवी लाल विश्वविद्यालय, सिरसा

{हरियाणा राज्य विधानमण्डल अधिनियम, 2003 (संख्यांक 9) द्वारा स्थापित}
राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद् द्वारा "बी" श्रेणी प्रत्यायित

संस्कृतविभागः

SYLLABUS

M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

Total credits required : 100 -112 (One credit = 1 Hour)

Minimum attendance required : 75%

Open Elective : Minimum credit required : 10 – 12 (students of this dept. Will opt. for open elective from other department .

The continuous evolution for theory and practical course shall be as under :

Component	Weightage (4 Credits)	Weightage (3 Credits)	Weightage (2 Credits)	Evaluation
Mid –trem Exam	20	15	10	Internal
Assignment	05	05	05	Internal
Class Attendance	05	05	05	Internal
End –trem Exam	70	50	30	External
Total	100	75	50	

Mid Trem Examination : From First II units : October 1 – 10 for odd Semester and March 1 – 10 for even Semester

The students must obtain at least 40 % marks in external examination .

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM
SCHEME SYLLABUS AND COURSES OF READING

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण
योजना पाठ्यक्रमः पाठचर्या च

- एम. ए. (संस्कृत) – कक्ष्यायाः प्रथमवर्षीयपाठ्यक्रमः सत्रद्वये (प्रथमसत्रे द्वितीयसत्रे च)विभक्तः वर्तते । तत्र प्रतिसत्रम् अध्ययनार्थं षट् पत्राणि(पञ्च अनिवार्यपत्राणि + एकं वैकल्पिकपत्रम्) निर्धारितानि सन्ति । तत्र षष्ठपत्रे विकल्पाः सन्ति ।येषु विद्यार्थी / परीक्षार्थी कमपि एकं विकल्पं स्वीकर्तुं शक्नोति ।
- **मौखिकी परीक्षा (Viva-Voce) :** एम. ए . संस्कृत- द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमसमाप्ते अनन्तरं प्रथमद्वितीयसत्रयो अधीतं पाठ्यक्रमम् आश्रित्य छात्राणां **संस्कृतमाध्यमेन** मौखिकी परीक्षा आयोजयिष्यते । एतदर्थं 50 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति ।
- प्रत्येकं लिखितपत्राय सप्ततिः (70) अङ्काः विद्यन्ते । एतदतिरिक्तं प्रतिपत्रं त्रिंशत् (30)अङ्काः आन्तरिकमूल्याङ्कनाय अधोनिर्दिष्टरूपेण निर्धारिताः -
 - (i) प्रतिपत्रम् एका परीक्षा संगोष्ठी वा : 20 अङ्काः
 - (ii) एका कक्ष्यापरीक्षा : 05 अङ्काः
 - (iii) कक्ष्यायाम् उपस्थितिः : 05 अङ्काः
- **लिखितपरीक्षायाः माध्यमः -**
 - (i)संस्कृतमाध्यमः (पाठ्यक्रमे निर्दिष्टघटकानाम्)
 - (ii)संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमेषु केनापि एकेनमाध्यमेन (पाठ्यक्रमे अनिर्दिष्टघटकाना)
- **परीक्षासमयः -** लिखितपत्राणां परीक्षासमयः प्रतिपत्रं 3 होराः भविष्यति ।
- **Open Elective :**

प्रथम-द्वितीयसत्रे चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण संस्कृतेतरछात्रेभ्यः वैकल्पिकं पत्रं वर्तते । एतदर्थं लिखितपरीक्षार्थं सप्ततिः (70) अङ्काः विद्यन्ते । एतदतिरिक्तं त्रिंशत् (30) अङ्काः आन्तरिकमूल्याङ्कनाय अधोनिर्दिष्टरूपेण निर्धारिताः -

 - (i) प्रतिपत्रम् एका परीक्षा संगोष्ठी वा - 20 अङ्काः
 - (ii) एका कक्ष्यापरीक्षा - 05 अङ्काः
 - (iii) कक्ष्यायाम् उपस्थितिः - 05 अङ्काः
- **लिखितपरीक्षायाः माध्यमः -** संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन ।
- **परीक्षासमयः -** लिखितपत्राणां परीक्षासमयः प्रतिपत्रं 3 होराः भविष्यति ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम् /Semester : I

अनिवार्यपाठ्यक्रमः

S.No.	core	Paper name	credits	theory	Internal	Total Marks
1.	प्रथमं पत्रम् (msk01)	वेदः वेदाङ्गानि च	4	70	30	100
2.	द्वितीयं पत्रम् (msk02)	व्याकरणम्	4	70	30	100
3.	तृतीयं पत्रम् (msk03)	दर्शनम्	4	70	30	100
4.	चतुर्थं पत्रम् (msk04)	पद्यसाहित्यम्	4	70	30	100
5.	पञ्चमं पत्रम् (msk05)	भाषाविज्ञानम् अनुवादश्च	4	70	30	100

वैकल्पिकपाठ्यक्रमः

S.No.	e.core	Paper name	credits	theory	Internal	Total Marks
1.	षष्ठं पत्रम् (msk06 - a)/ (msk06 - b)	क. व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः अथवा ख. लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः	4	70	30	100

द्वितीयं सत्रम्/ Semester : II

Open Elective Course

S.No.	Core	Paper Name	Credits	Theory	Internal	Total Marks
1	प्रथमं पत्रम्(msk-oe-01)	व्यवहारिकं संस्कृतम्	4	70	30	100

द्वितीयं सत्रम् /Semester : II

अनिवार्यपाठ्यक्रमः

S.No.	Core	Paper Name	Credits	Theory	Internal	Total Marks
1.	सप्तमं पत्रम् (msk07)	वैदिकवाङ्मयम्	4	70	30	100
2.	अष्टमं पत्रम् (msk08)	व्याकरणम् अनुवादश्च	4	70	30	100
3.	नवमं पत्रम् (msk09)	काव्यं नाटकञ्च	4	70	30	100
4.	दशमं पत्रम् (msk10)	दर्शनम्	4	70	30	100
5.	एकादशं पत्रम् (msk11)	धर्मतन्त्रागमः	4	70	30	100

वैकल्पिकपाठ्यक्रमः

S.No	E.Core	Paper name	Credits	Theory	Internal	Total Marks
1.	द्वादशं पत्रम् (msk12-a)/ (msk12-b)/ (msk12-c)	क. भारतीयदर्शनस्य इतिहासः अथवा ख. वैदिकसाहित्यस्य इतिहासः अथवा ग. अर्वाचीनसाहित्यम्	4	70	30	100

द्वितीयं सत्रम्/Semester : II

मौखिकी परीक्षा (Viva-Voce)

S.No.	Core	Paper Name	Credits	Theory	Internal
1	मौखिकी परीक्षा (Viva-Voce) (Msk-VV-01)		2	50	- 50

द्वितीयं सत्रम्/ Semester : II

Open Elective Course

S.No.	Core	Paper Name	Credits	Theory	Internal	Total Marks
1	द्वितीयं पत्रम्(msk-oe-02)	गीता-उपनिषद् च	04	70	30	100

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

प्रथमं पत्रम् (msk01) : वेदः वेदाङ्गानि च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. ऋक्सूक्तानि - अग्निः(१.१), विष्णुः(१.१५४), इन्द्रः(२.१२), रुद्रः(२.३३), उषस्(३.६१), पर्जन्यः(५.८३)

घटकम् 2. ऋक्सूक्तानि - सोमः(८.४८), अक्षः(१०.३४), पुरुषः(१०.९०), हिरण्यगर्भः(१०.१२१) वाक्(१०.१२५),
नासदीयः (१०.१२९) ।

घटकम् 3. निरुक्तम् (प्रथमद्वितीयाध्यायौ) ।

घटकम् 4. (क) ईशोपनिषद् (दयानन्दभाष्यं शांकरभाष्यसहितं च) (संस्कृतमाध्यमेन)
(ख) पाणिनीयशिक्षा

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः च वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्गहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2 = 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) (संस्कृतमाध्यमेन) -

(i) मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10

(ii) एकं आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5= 05

Page 7 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -

(i) मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$

(ii) एकं आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । $1 \times 5 = 05$

(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -

(ii) व्याख्यात्मकप्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$

(iii) पञ्चपदानां निर्वचनानि साधयितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् अष्ट पदानि प्रदास्यन्ते $5 \times 1 = 05$

(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) (संस्कृतमाध्यमेन) -

(i) मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं ईशोपनिषदः मन्त्रचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$

(ii) पञ्चलघूत्तरात्मकप्रश्नान् समाधातुं पाणिनीयशिक्षातः अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते । $5 \times 1 = 5$

अनुशासितग्रन्थाः -

1. ऋग्वेदीय सूक्तसंग्रह , डा.वेदप्रकाश उपाध्याय, अनुराग प्रकाशन , इलाहाबाद ।
2. ऋक्सूक्तसंग्रह, कृष्ण कुमार एवं हरिदत्त शास्त्री , साहित्यभण्डार , मेरठ ।
3. यास्कप्रणीतं निरुक्तम् , कपिलदेव शास्त्री ,साहित्यभण्डार मेरठ ।
4. ईशोपनिषद् , गीताप्रेस , गोरखपुर ।
5. एकादशोपनिषद् , सत्यव्रतसिद्धान्तालंकार , विजयकृष्ण लखनपाल , ग्रेटर कैलाश , नई दिल्ली ।
6. निरुक्त मीमांसा, पं. शिवनारायण शास्त्री, परिमल प्रकाशन, 1972 ।
7. पाणिनीयशिक्षा, शिवराम आचार्यः कौण्डिन्यायनः, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी, 2014 ।
8. पाणिनीयशिक्षा, दामोदर महतो, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिसर्स , 2017 ।
9. ऋक्सूक्तमणिमाला, डॉ. व्रज बिहारी चौबे, कात्यायन वैदिक साहित्य प्रकाशन, 2010 ।
10. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, आचार्य जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्बा सुरभारती नई दिल्ली ।
11. निरुक्तशास्त्रम्, भगवद्दत्त रिसर्चस्कोलर, वेद-ऋषि प्रकाशन ।
12. निरुक्तम् (कश्यपप्रजापतिकृत निघण्टुभाष्य तथा दुर्गाचार्यकृत निरुक्तविवृति सहित), मुकुन्द झा बख्शी, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी ।
13. ईशोपनिषद्, आचार्य शिवप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन दिल्ली ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

द्वितीयं पत्रम् (msk02) : व्याकरणम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. लघुसिद्धान्तकौमुदी - संज्ञाप्रकरणम् , सन्धिप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 2. लघुसिद्धान्तकौमुदी – अजन्तप्रकरणम्

पुल्लिङ्गप्रकरणम् - राम, विश्वपा, हरि, सखि, सुधी, शम्भु, गो, रै, गुरु, पितृ, सर्व-त्रि (त्रिषु लिङ्गेषु) ।

स्त्रीलिङ्गप्रकरणम् - रमा, मति, स्त्री, धेनु, नदी, मातृ ।

नपुंसकलिङ्गप्रकरणम् - ज्ञान, वारि, दधि, सुधी, मधु ।

घटकम् 3. लघुसिद्धान्तकौमुदी - हलन्तप्रकरणम्

पुल्लिङ्गप्रकरणम् – लिह्, विश्ववाह्, राजन्, मघवन्, पथिन्, युष्मद्, अस्मद्, विद्वस्, चतुर्-किम्-इदम्-तत्-
अदस् (त्रिषु लिङ्गेषु)

घटकम् 4. लघुसिद्धान्तकौमुदी - समासप्रकरणम् (अव्ययीभाव-तत्पुरुष-द्वन्द्व-बहुव्रीहिश्च) ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2 = 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) संस्कृतमाध्यमेन -

Page 9 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(i) त्रीणि लघुप्रश्नानि समाधातुं संज्ञाप्रकरणात् पञ्च प्रश्नानि प्रदास्यन्ते	3x1=3
(ii) पदचतुष्टयस्य सिद्धयर्थं सन्धिप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते ।	4x2=8
(iii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x2=4
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) पदचतुष्टयस्य रूपसिद्धयर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते ।	4x2 ½= 10
(ii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x2 ½ = 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) पदचतुष्टयस्य रूपसिद्धयर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते ।	4x2 ½ = 10
(ii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x2 ½ = 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) पदचतुष्टयस्य रूपसिद्धयर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते ।	4x2 ½ = 10
(ii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x2 ½ = 5

अनुशासितग्रन्थाः -

1. लघुसिद्धान्तकौमुदी , व्याख्याकार-धरानन्द शास्त्री , मोतीलाल बनारसीदास ,दिल्ली ।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी , व्याख्याकार-भीमसेनशास्त्री , भैमीप्रकाशन , दिल्ली ।
3. कारकप्रकरणम् , श्रीनिवासशास्त्री , साहित्यभण्डार, मेरठ ।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, श्री विश्वनाथशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स, 2002 ।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी('बालमनोरमा' 'सुधा' टीका संवलिता) पण्डित सदाशिवशास्त्री, चौखम्बा संस्कृत सीरीज़ आफिस, वाराणसी , 2001 ।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, व्याख्याकार-गोविन्दाचार्य, चौखम्बा प्रकाशन, 2010

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण
प्रथमं सत्रम्
तृतीयं पत्रम् (msk03) : दर्शनम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

- घटकम् 1. सांख्यकारिका 1-37 कारिकाः, तत्त्वकौमुद्यानुसारेण (संस्कृतमाध्यमेन)
घटकम् 2. योगसूत्रम् - साधनपादः (आरम्भत अष्टाङ्गयोगपर्यन्तम्)
घटकम् 3. तर्कभाषा (प्रारम्भत उपमानप्रमाणपर्यन्तम्)
घटकम् 4. तर्कभाषा (शब्दप्रमाणतः ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्)

टिप्पण्यः -

- (क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।
(ग) प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
 2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
 3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -
- (क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2 = 10
- (ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -
- (i) कारिकाद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
 - (ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05
- (ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
- (i) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
 - (ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05

Page 11 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -

(i) सन्दर्भद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् सन्दर्भचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 =10

(ii) सैद्धान्तिकं एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 =05

(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -

(i) सन्दर्भद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् सन्दर्भचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 =10

(ii) सैद्धान्तिकं एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. सांख्यकारिका , गजाननशास्त्री मुसलगाँवकरः, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, 2016 ।
2. सांख्यकारिका , आचार्य जगन्नाथशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स, दिल्ली, 2014 ।
3. सांख्यतत्त्वकौमुदी, पण्डित हरिरामशुक्ल, चौखम्बा प्रकाशन, 2011 ।
4. सांख्यकारिका, पण्डित श्रीज्वालाप्रसाद गौड़, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
5. Samkhyakarika with Gaudapadabhasya : Ed. By Dr. T.G. Mainkar, चौखम्बा प्रकाशन दिल्ली ।
6. सांख्यतत्त्वकौमुदी, आङ्गलानुवाद – महामहोपाध्याय गंगानाथ झा, चौखम्बा संस्कृत प्रकाशन, 2004 ।
7. तर्कभाषा, डॉ. सुरेन्द्रदेवशास्त्री, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी, ।
8. तर्कभाषा , व्याख्याकार- डा. श्रीनिवास शास्त्री, साहित्य भण्डार मेरठ ।
9. तर्कभाषा , व्याख्याकार- आचार्य विश्वेश्वर चौखम्बा संस्कृत सीरीज़ आफिस, वाराणसी ।
10. तर्कभाषा, गजानन्दशास्त्री मुसलगाँवकरः, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी, 2013 ।
11. तर्कभाषा , व्याख्याकार- बट्टीनाथ शुक्ल, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स, दिल्ली, 2017 ।
12. योगदर्शनम्, सत्यपति परिव्राजक, वानप्रस्थ साधक आश्रम, रोजड़, गुजरात ।
13. पातञ्जलयोगदर्शनम्, डॉ. सुरेशचन्द्र श्रीवास्तव, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, दिल्ली ।
14. योगदर्शनम्, व्याख्याकार - आचार्य उदयवीर शास्त्री, आर्ष साहित्य भवन, 2015 ।
15. योगसूत्रभाष्यम्, व्याख्याकार – स्वामी सच्चिदानन्द सरस्वती, सम्पादक – डॉ. वेदव्रत आलोक, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

चतुर्थं पत्रम् (msk04): पद्यसाहित्यम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. वाल्मीकिप्रशस्तिकाव्यम् (प्रो. वीरेन्द्रालङ्कारः, खण्डकाव्यम्)

घटकम् 2. दयानन्ददिविजयम्(प्रथम-द्वितीयौ सर्गौ, महाकाव्यम् - मेधाव्रताचार्यः) (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 3. शिशुपालवधम् (प्रथमो सर्गः)

घटकम् 4. बुद्धचरितम् (प्रथमो सर्गः) ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2=10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10

(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05

(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -

(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 =10

(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 =05

Page 13 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -

(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10

(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05

(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -

(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10

(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 05

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. वाल्मीकिप्रशस्तिकाव्यम्, प्रणेता - प्रो. वीरेन्द्रकुमार-अलङ्कार, पञ्जाब विश्वविद्यालय चण्डीगढ़ ।
2. दयानन्ददिग्विजयम्, प्रणेता - मेधाव्रताचार्य, गुरुकुल झज्जर ।
3. शिशुपालवधम्, व्याख्याकार – आद्याप्रसाद मिश्र , अक्षयवट प्रकाशन , इलाहाबाद ।
4. शिशुपालवधम्, व्याख्याकार – रामजीलाल शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2012 ।
5. शिशुपालवधम्, पण्डित हरगोविन्दशास्त्री, चौखम्बा विद्या भवन, 2013 ।
6. बुद्धचरितम्, व्याख्याकार – श्री रामचन्द्र शास्त्री , चौखम्बा विद्या भवन , वाराणसी ।
7. बुद्धचरितम्, स्वामी द्वारिका प्रसाद शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत सीरीज़ आफिस ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

पञ्चमं पत्रम् (msk05): भाषाविज्ञानम् अनुवादश्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

- घटकम् 1.** भाषायाः भाषाविज्ञानस्य च परिचयः, विश्वस्य भाषाणां वर्गीकरणम् (आकृतिमूलकं परिवारमूलकञ्च) भारोपीयपरिवारस्य परिचयः, इण्डो-ईरानियन्- शाखायाः परिचयः, संस्कृतपालि-प्राकृतापभ्रंशभाषाणां उद्भवः विकासः तुलनात्मकमध्ययनञ्च ।
- घटकम् 2.** ध्वनिविज्ञानम् -उच्चारणावयवाः तेषां कार्यम् , ध्वनीनां वर्गीकरणम् , ध्वनिपरिवर्तनस्य नियमाः दिशा च , ध्वनिनियमाः, पदविज्ञानम् - पदस्वरूपम् , पदशब्दयोरन्तरम् , पदभेदाः, पदपरिवर्तनस्य कारणानि, भारतीयार्यभाषाः, वाक्यविज्ञानम्, अर्थविज्ञानम् ।
- घटकम् 3.** कारकप्रकरणम् (सिद्धान्तकौमुद्यानुसारम्)– प्रथमातः तृतीयाविभक्तिपर्यन्तम् (संस्कृतमाध्यमेन)
- घटकम् 4.** अनुवादः – प्रथमा-द्वितीया-तृतीया-विभक्त्याधारितम् –
1. संस्कृतेन हिन्दी भाषायाम् अनुवादः ।
 2. हिन्दीभाषया संस्कृतभाषायाम् अनुवादः ।
 3. अपठितपद्यांशाधारितं प्रश्नाः ।
 4. गद्यस्य संस्कृतभाषायां सारांशलेखनम् ।

टिप्पण्यः -

- (क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- (ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।
- (ग) तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्गहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
 2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
 3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति –
- (क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

Page 15 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।	5x2=10
(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -	
(i) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x15=15
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) एकं निबन्धं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः निबन्धद्वयं प्रदास्यते ।	1x15=15
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x2½=05
(ii) पञ्च उदाहरणेषु विभक्ति-सूत्रं प्रदर्शनाय अष्ट उदाहरणानि प्रदास्यन्ते	5x2 = 10
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) पञ्च वाक्यानां संस्कृतेन हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थं अष्ट वाक्यानि प्रदास्यन्ते	5x1 = 05
(ii) पञ्च वाक्यानां हिन्दीभाषया संस्कृतेन अनुवादार्थं अष्ट वाक्यानि प्रदास्यन्ते	5x1 = 05
(iii) अपठितपद्यांशाधारितं प्रश्नानाम् उत्तराणि अथवा अपठितगद्यस्य सारांशलेखनम्	5x1 = 05

अनुशासितग्रन्थाः -

1. भाषा विज्ञान , डा. कर्णसिंह , साहित्यभण्डार, मेरठ ।
2. भाषाविज्ञान एवं भाषाशास्त्र ,डा. कपिलदेव द्विवेदी , विश्वविद्यालय प्रकाशन , वाराणसी ।
3. संस्कृत का भाषाशास्त्रीय अध्ययन , भोलाशंकर व्यास ।
4. पदपदार्थ समीक्षा , डा. बलदेवसिंह , कुरुक्षेत्र विश्वविद्यालय , कुरुक्षेत्र ।
5. संस्कृतभाषाविज्ञानम्, आचार्य रामाधीन चतुर्वेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन वाराणसी ।
6. A manual of Sanskrit phonetics by C. Uhlenbeck .
7. Sanskrit language , T. Burrow .
8. Linguistic Introduction to Sanskrit by B.K. Ghosh .
9. कारकप्रकरणम्, श्रीनिवासशास्त्री, साहित्य भण्डार, मेरठ ।
10. रचानुवादकौमुदी, डॉ. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी, 2019
11. प्रौढरचानुवादकौमुदी, डॉ. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

षष्ठपत्रम् (msk06-a) : क. व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. शिक्षा निरुक्तं प्रातिशाख्यञ्च । (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 2. पाणिनीयपरम्परा ।

घटकम् 3. पाणिनीयेतरपरम्परा ।

घटकम् 4. नव्यव्याकरणं व्याकरणदर्शनञ्च ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु लघूत्तरात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथमद्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्गहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2=10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -
एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः निबन्धद्वयं प्रदास्यते । 1x15=15

(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
एकं आलोचनात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः निबन्धद्वयं प्रदास्यते । 1x15=15

(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -
एकं आलोचनात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः निबन्धद्वयं प्रदास्यते । 1x15=15

(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -

Page 17 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः निबन्धद्वयं प्रदास्यते ।

1x15=15

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. संस्कृत व्याकरणशास्त्र का इतिहास ,(भाग १-३) , युधिष्ठिरमीमांसक , रामलाल कपूर ट्रस्ट ,रेवली सोनीपत ।
2. संस्कृतव्याकरणदर्शन , रामसुरेश त्रिपाठी , राजकमल प्रकाशन , दिल्ली ।
3. व्याकरणशास्त्रेतिहासः , वी. त्रिपाठी ।
4. पाणिनीय व्याकरण का अनुशीलन, रामशंकर भट्टाचार्य , इण्डोलोजिकल हाऊस , वाराणसी
5. संस्कृतव्याकरण का इतिहास – सत्यकाम वर्मा
6. संस्कृतव्याकरण का इतिहास – बलदेव उपाध्याय ।
7. पाणिनीकालीन भारतवर्ष, वासुदेवशरण अग्रवाल,चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

षष्ठपत्रम् (msk06-b) : ख. लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासः

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. महाकाव्यानि (अश्वघोषात् श्रीहर्षपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 2. (क) गद्यसाहित्यम् (आर्यशूरत अम्बिकादत्तव्यासपर्यन्तम्)

(ख) कथासाहित्यम् (विष्णुशर्मणः सोमदेवपर्यन्तम्)

घटकम् 3. नाट्यसाहित्यम् (भासतः भट्टनारायणपर्यन्तम्)

घटकम् 4. अन्याः काव्यविधाः-खण्डकाव्यानि गीतिकाव्यानि मुक्तकाव्यानि स्तोत्रकाव्यानि चम्पूकाव्यानि च (कालिदासात् जगन्नाथपर्यन्तम्)

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु लघूत्तरात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क). प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2=10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

(i) प्रश्नत्रयं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः पञ्चप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । 3x5=15

(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -

(i) प्रश्नत्रयं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः पञ्चप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । 3x5=15

Page 19 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -

(i) प्रश्नत्रयं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः पञ्चप्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।

3x5=15

(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -

(i) प्रश्नत्रयं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः पञ्चप्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।

3x5=15

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. संस्कृतसाहित्य का इतिहास , वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवनम् , वाराणसी ।
2. संस्कृतकाव्यशास्त्रेतिहासः, डॉ. जगदीशचन्द्रमिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
3. संस्कृतसाहित्येतिहासः, पं. मधुसूदनप्रसाद मिश्र, चौखम्बा प्रकाशन ।
4. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आर्थर मैक्डोनेल, अनुवादक – रामसागर त्रिपाठी, चौखम्बा प्रकाशन, दिल्ली ।
5. संस्कृतसाहित्य का इतिहास , उमाशङ्करऋषिः ।
6. संस्कृत शास्त्रों का इतिहास, पं. बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, दिल्ली ।
7. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डा. कपिलदेव द्विवेदी ।
8. History of Sanskrit Literature – M. Krishnamachari .

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : I
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

प्रथमं सत्रम्

Open Elective Course

प्रथमं पत्रम्(msk-oe-01) - व्यावहारिकं संस्कृतम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. मनुस्मृतिः - द्वितीयाध्यायस्य अध्ययनम्

घटकम् 2. निर्धारितमन्त्राणां सरलव्याख्या कण्ठस्थीकरणं च –

मन्त्राः – 1. विश्वानि देव०(यजु०30.03), 2. यां मेधां देवगणाः०(यजु० 32.14), 3. भूर्भुवः स्वः० (यजु० 36.03), 4. भद्रं कर्णेभिः०(यजु०25.21), 5. त्र्यम्बकं यजामहे०(यजु०3.60), 6. द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं० (यजु०36.17), 7. ईशावास्यमिदं०(यजु०40.1), 8. कुर्वन्नेवेह कर्माणि०(यजु०40.2), 9. संगच्छध्वं संवदध्वं०(ऋग्वेद 10.191.2), 11. स्वस्तिः नः इन्द्रो वृद्धश्रवाः०(ऋग्वेद), 12. यत्ते मध्यं पृथिवी(अथर्व०12.1.12), 13. प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो०(10.121.10), 14. समानः मन्त्रः समितिः समानी(ऋग्वेद 10.191.3) 15. समानी वः आकूतिः(ऋग्वेद 10.191.4),16. स्तुता मया वरदा वेदमाता०

घटकम् 3. निर्धारितसुभाषितानां व्याख्या कण्ठस्थीकरणं च ।

श्लोकाः – 1. वयमिह परितुष्टा वल्कलैस्त्वं च०(नीतिशतकम्), 2. येषां न विद्या तपो०(नीतिशतकम्), 3. यदा किञ्चिज्जोऽहं द्विप इव ०(नीतिशतकम्), 4. दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो०(नीतिशतकम्), 5. आलस्यं हि मनुष्याणां०(नीतिशतकम्), 6. भोगा न भुक्ता वयमेव भुक्ता०(वैराग्यशतकम्), 7. विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं०(नीतिशतकम्), 8. साहित्यसंज्ञीतकलाविहीनः० (नीतिशतकम्), 9. जाड्यं धियो हरति० (नीतिशतकम्), 10. प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन० (नीतिशतकम्), 11. परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः० (सुभाषितरत्नभाण्डागारः), 12. पापान्निवारयति योजयते हिताय०(नीतिशतकम्), 13. काव्यशास्त्रविनोदेन० (हितोपदेशः), 14. अयं निजो परो वेति०, 15. मातृवत्परदारेषु०(हितोपदेशः)

घटकम् 4. संवादलेखनम् –

1. मित्रसंवादः, 2. गुरुशिष्यसंवादः, 3. पितृ-पुत्र(त्री)संवादः, 4. मातृ-पुत्र(त्री)संवादः, 5. प्रतिवेशिनोः संवादः, 6. आपणिकग्राहकसंवाद, 7. अन्योऽन्यपरिचयः संवादः, 8. वैद्यरोगिसंवादः, 9. वित्तकोशाधिकारि-ग्राहकसंवादः, 10. पथिकयोः संवादः ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

- प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन/हिन्दीमाध्यमेन भवेत् ।
 - प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
 - प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति –
- (1) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकत्रयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः । $5 \times 2 = 10$
 - (2) प्रथमप्रश्नः (प्रथमघटकाश्रितः)
 - (क) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते $1 \times 15 = 15$
 - (3) द्वितीयप्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः)
 - (क) पञ्चसु मन्त्रेषु त्रयाणां मन्त्राणां व्याख्या $3 \times 3 = 09$
 - (ख) त्रयाणां कण्ठस्थमन्त्राणां लेखनम् $3 \times 2 = 06$
 - (4) तृतीयप्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः)
 - (क) पञ्चसु सुभाषितेषु त्रयाणां व्याख्या $3 \times 3 = 09$
 - (ख) त्रयाणां कण्ठस्थसुभाषितानां लेखनम् $3 \times 2 = 06$
 - (5) चतुर्थः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः)
 - (क) चतुर्षु विषयेषु द्वयोः विषययोः संवादलेखनम् (संस्कृतेन) $7 \times 2\frac{1}{2} = 15$

अनुशासितपुस्तकानि-

1. श्रीमद्भगवद्गीता, गीताप्रेस, गोरखपुर ।
2. नीतिशतकम्, जनार्दनशास्त्री पाण्डेय, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
3. नीतिशतकम्, डा. अरुणा शुक्ला, कात्यायन वैदिक साहित्य प्रकाशन, होशियारपुर
4. हितोपदेशः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2017 ।
5. भर्तृहरिशतकत्रयम्, राष्ट्रिय-संस्कृत-संस्थानम्, दिल्ली, 2010 ।
6. संस्कृतव्यवहारसाहस्री, संस्कृतभारती, दिल्ली ।
7. संस्कृतं वदतु, संस्कृतभारती, दिल्ली ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

सप्तमं पत्रम् (msk07) : वैदिकवाङ्मयम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. - सूर्यः (१.११५), अश्विनौ(७.७१), वरुणः(१.२५) , यम-यमी(१०.१०) ,सरमा-पणि (१०.१०८), विश्वामित्र-

नदी (३.३३) , पुरुरवा- उर्वशी (१०.९५), शिवसंकल्पसूक्तम् (यजु.-३४,१-६), राष्ट्रभिवर्धनम्
(अथर्व.१.२९) ।(संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 2. - कठोपनिषद्(प्रथमावल्ली), तैत्तिरीयोपनिषद् (शिक्षावल्ली) ।

घटकम् 3. - निरुक्तम् (सप्तमोऽध्यायः) ।

घटकम् 4. - वैदिकव्याकरणम् - वैदिकलौकिकभाषयोरन्तरम् ,सन्धिः, पदपाठः, वैदिकस्वरः, लेट् लकारः ,प्रत्ययाः-
शतृ, शानच् , क्सु , कानच् , तुमन् नर्थकाः । (संस्कृतमाध्यमेन) ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय- चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथम-चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्गहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

Page 23 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।	5x2 = 10
(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -	
(i) मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टोपनिषदात् मन्त्रचतुष्टयं प्रदास्यते	2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) पाठांशद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् पाठांशचतुष्टयं प्रदास्यते	2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) प्रश्नत्रयं समाधातुं पञ्चप्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	3x5 = 15

अनुशासितग्रन्थाः

1. ऋग्वेदीय सूक्तसंग्रह , डा.वेदप्रकाश उपाध्याय ,अनुराग प्रकाशन , इलाहाबाद ।
2. ऋक्सूक्तसंग्रह, कृष्ण कुमार एवं हरिदत्त शास्त्री , साहित्यभण्डार , मेरठ ।
3. केनोपनिषद् , गीताप्रेस गोरखपुर ।
4. यास्कप्रणीतं निरुक्तम् , कपिलदेव शास्त्री ,साहित्यभण्डार , मेरठ ।
5. वैदिक व्याकरण (भाग १-२) रामगोपाल, नेशनल पब्लिशिंग हाऊस, दिल्ली ।
6. वैदिकस्वरबोध, डा. ब्रजबिहारी चौबे ,वैदिक साहित्य सदन , होशियारपुर , पंजाब ।
7. वैदिकस्वर मीमांसा , पं. युधिष्ठिरमीमांसक , रामलाल कपूर ट्रस्ट रेवली , सोनीपत ।
8. एकादशोपनिषद् , सत्यव्रतसिद्धान्तांलकार , विजयकृष्ण लखनपाल , ग्रेटर कैलाश , नई दिल्ली ।
9. बृहद्देवता – शौनक, रामकुमार राय, चौखम्बा प्रकाशन ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

अष्टमं पत्रम्(msk08) : व्याकरणं अनुवादश्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. - लघुसिद्धान्तकौमुदी- तिङन्ते भ्वादिप्रकरणम् (भू, एध्), नामधातुप्रकरणम् , आत्मनेपदपरस्मैपदप्रक्रिया, णिजन्त-सन्नन्त-यङन्त-यङ्लुगन्तप्रक्रिया । (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 2. लघुसिद्धान्तकौमुदी - कृदन्तः (कृत्यप्रक्रिया), तद्धितः (मत्वर्थीयः, अपत्यार्थकः), स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 3. - कारकप्रकरणम् (सिद्धान्तकौमुदी) - चतुर्थीविभक्तिः सप्तमीपर्यन्तम्

घटकम् 4. - अनुवादः(सप्तसु विभक्तिषु)

1. संस्कृतेन हिन्दी भाषायाम् अनुवादः ।
2. हिन्दीभाषया संस्कृतभाषायाम् अनुवादः ।
3. अपठितपद्यांशाधारितं प्रश्नः ।
4. गद्यस्य संस्कृतभाषायां सारांशलेखनम् ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथम-द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः-

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।

Page 25 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -
- (क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । $5 \times 2 = 10$
- (ख) द्वितीयः प्रश्नः (प्रथमघटकाश्रितः) -
- (i) पदचतुष्टयस्य रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते । $4 \times 2\frac{1}{2} = 10$
- (ii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 2\frac{1}{2} = 5$
- (ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
- (i) पदचतुष्टयस्य रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् अष्टपदानि प्रदास्यन्ते । $4 \times 2\frac{1}{2} = 10$
- (ii) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 2\frac{1}{2} = 5$
- (घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः)
- (i) सूत्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 2\frac{1}{2} = 5$
- (ii) पञ्च उदाहरणेषु विभक्ति-सूत्रं प्रदर्शनाय अष्ट उदाहरणानि प्रदास्यन्ते $5 \times 2 = 10$
- (ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -
- (i) पञ्च वाक्यानां संस्कृतेन हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थं अष्ट वाक्यानि प्रदास्यन्ते $5 \times 1 = 5$
- (ii) पञ्च वाक्यानां हिन्दीभाषया संस्कृतेन अनुवादार्थं अष्ट वाक्यानि प्रदास्यन्ते $5 \times 1 = 5$
- (iii) अपठितपद्यांशाधारितं प्रश्नानाम् उत्तराणि अथवा अपठितगद्यस्य सारांशलेखनम् $5 \times 1 = 5$

अनुशंसितग्रन्थाः-

1. लघुसिद्धान्तकौमुदी , व्याख्याकार-धरानन्द शास्त्री , मोतीलाल बनारसीदास , दिल्ली ।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी , व्याख्याकार-भीमसेनशास्त्री , भैमीप्रकाशन , दिल्ली ।
3. कारकप्रकरणम् , श्रीनिवासशास्त्री , साहित्यभण्डार, मेरठ ।
4. रचनानुवादकौमुदी, डॉ. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी, 2019
5. प्रौढरचनानुवादकौमुदी, डॉ. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

नवमं पत्रम्(msk09) : काव्यं नाटकञ्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

- घटकम् 1. – नलचम्पूः(प्रथमोच्छ्वासः)
घटकम् 2. – किरातार्जुनीयम् (प्रथमः सर्गः) (संस्कृतमाध्यमेन)
घटकम् 3. – उत्तररामचरितम् (१-३ अङ्कपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन)
घटकम् 4. – उत्तररामचरितम् (४-७ अङ्कपर्यन्तम्)

टिप्पण्यः -

- (क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- (ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।
- (ग) द्वितीय-तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/ हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2= 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते ।

2x5 = 10

Page 27 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) एकं प्रश्नं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5

अनुशासितग्रन्थाः

1. नलचम्पूः, धारादत्तशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
2. नलचम्पूः(प्रथमोच्छ्वासः), डॉ. परमेश्वरादीन पाण्डेय, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2018
3. उत्तररामचरितम् , आनन्दस्वरूपः , डा. जनार्दनशास्त्री पाण्डेय ,मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
4. उत्तररामचरितम् , डा. रमाकान्त त्रिपाठी ,चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन , वाराणसी ।
5. किरातार्जुनीयम् , एम.एम.मल्लिनाथसूरि, बद्दीनारायणमिश्रः ,चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
6. किरातार्जुनीयम् (प्रथमसर्गः), डॉ. बाबूराम पाण्डेय एवं आचार्य प्रेमकृष्ण शास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

दशमं पत्रम्(msk10) : दर्शनम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 04

- घटकम् 1. - तर्कसंग्रहः (संस्कृतमाध्यमेन) ।
घटकम् 2. - वेदान्तसारः (संस्कृतमाध्यमेन) ।
घटकम् 3. - अर्थसंग्रहः (आरम्भतः परिसंख्यायाः दोषत्रयं यावत्) ।
घटकम् 4. - अर्थसंग्रहः (नामधेयमीमांसात उपसंहारपर्यन्तम्) ।

टिप्पण्यः -

- (क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।
(ग) प्रथम-द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2= 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

(i) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।

1x10 = 10

Page 29 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(ii) पङ्क्तयेकं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् पङ्क्तिद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x10 = 10
(ii) पङ्क्तयेकं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् पङ्क्तिद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x10 = 10
(ii) पङ्क्तयेकं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् पङ्क्तिद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नद्वयं प्रदास्यते ।	1x10 = 10
(ii) पङ्क्तयेकं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् पङ्क्तिद्वयं प्रदास्यते ।	1x5 = 5

अनुशासितग्रन्थाः -

1. अर्थसंग्रहः, वाचस्पति उपाध्यायः, चौखम्बा ओरियान्टालिया ।
2. अर्थसंग्रहः, दयाशंकरशास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
3. अर्थसंग्रहः, डा. कामेश्वरनाथमिश्रः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
4. वेदान्तसारः, गजाननशास्त्री मुसलगाँवकरः, वाराणसी ।
5. वेदान्तसारः, बदरीनाथशुक्लः, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।
6. वेदान्तसारः (नृसिंहसरस्वतीकृत विद्वन्मनोरञ्जनी टीका सहित),
7. वेदान्तसारः, डा. कृष्णकान्त त्रिपाठी, डा. किरणलता क्षत्री, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
8. तर्कसङ्ग्रहः, आचार्य शेषराज शर्मा रेग्मी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2018
9. तर्कसङ्ग्रहः, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2018

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

एकादशं पत्रम्(msk11) : धर्मतन्त्रागमः

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. - मनुस्मृतिः (प्रथमद्वितीयौ अध्यायौ) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 2. - मनुस्मृतिः (सप्तमोऽध्यायः) ।

घटकम् 3. - याज्ञवल्क्यस्मृतिः (व्यवहाराध्यायः-आरम्भतः दायभागपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 4. - याज्ञवल्क्यस्मृतिः (व्यवहाराध्यायः-सीमाविवादत अन्तपर्यन्तम्) ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथमतृतीय-घटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2= 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10

Page 31 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

- (ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते । $5 \times 1 = 5$
- (ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
- (i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$
- (ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते । $5 \times 1 = 5$
- (घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -
- (i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$
- (ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते । $5 \times 1 = 5$
- (ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -
- (i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते । $2 \times 5 = 10$
- (ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते । $5 \times 1 = 5$

अनुशासितग्रन्थाः

1. मनुस्मृतिः , कुल्लुकभट्टविरचितं टीकासहितम् , हरगोविन्दशास्त्री , चौखम्बा संस्कृतप्रतिष्ठानम् , दिल्ली ।
2. विशुद्धमनुस्मृतिः, डा. सुरेन्द्रकुमारः, आर्ष साहित्य प्रचार ट्रस्ट, दिल्ली ।
3. मनुस्मृतिः, कुल्लुकभट्टविरचितं टीकासहितम् , शिवराज आचार्यः , विद्याभवनम् , वाराणसी ।
4. याज्ञवल्क्यस्मृतिः , मिताक्षराटीका, डा. गङ्गासागर राय , चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , दिल्ली ।
5. धर्मशास्त्र का इतिहास, पी.वी. काणे, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

वैकल्पिकविषयाः

द्वादशं पत्रम्(msk12-a) : क. भारतीयदर्शनस्य इतिहासः

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

- घटकम् 1. - सांख्यं योगदर्शनं च (प्रमाणमीमांसा, तत्त्वमीमांसा, आचारमीमांसा) (संस्कृतमाध्यमेन)
घटकम् 2. - न्यायः वैशेषिकदर्शनं च (प्रमाणमीमांसा, तत्त्वमीमांसा, आचारमीमांसा)
घटकम् 3. - वेदान्तमीमांसादर्शनं च (प्रमाणमीमांसा, तत्त्वमीमांसा, आचारमीमांसा) (संस्कृतमाध्यमेन)
घटकम् 4. - जैनबौद्धचार्वाकदर्शनं च (प्रमाणमीमांसा, तत्त्वमीमांसा, आचारमीमांसा)

टिप्पण्यः -

- (क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- (ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।
- (ग) प्रथमतृतीय-घटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
 2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
 3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -
- (क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2= 10
- (ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

Page 33 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5= 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1= 5
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5= 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1= 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5= 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1= 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5= 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1= 5

अनुशासितग्रन्थाः –

1. भारतीय दर्शन, बलदेव उपाध्याय ।
2. दर्शनशास्त्रस्येतिहासः(संस्कृत), डॉ. शशिबाला गौड़, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
3. भारतीय दर्शन, डॉ. जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
4. भारतीय दर्शन का इतिहास, सुरेन्द्रनाथ दास गुप्ता, राजस्थान हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, जयपुर ।
5. भारतीय दर्शन की रूपरेखा, एम. हिरियन्ना ।
6. भारतीय दर्शन, डॉ. राधाकृष्णन्, राजपाल एण्ड सन्ज़, कश्मीरी गेट, दिल्ली
7. भारतीय दर्शन, उमेशमिश्रः ।
8. बौद्धदर्शनमीमांसा, बलदेव उपाध्याय ।
9. बौद्धदर्शन, राहुलसांकृत्यायन ।
10. History of Indian Logic, सतीशचन्द्र आचार्य, कालिकता विश्वविद्यालय ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

वैकल्पिकविषयाः

द्वादशं पत्रम्(msk12-b) : ख. वैदिकसाहित्यस्य इतिहासः

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. -संहितानां परिचयः (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 2. -ब्राह्मणारण्यकानां परिचयः ।

घटकम् 3. -उपनिषदां परिचयः ।(संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् 4.- वेदाङ्गानां परिचयः ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । अन्ये प्रश्नाः प्रथम - द्वितीय - तृतीय - चतुर्थ - घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथमतृतीय-घटकाश्रिता प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । 5x2= 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

Page 35 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1 = 5
(ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1 = 5
(घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1 = 5
(ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -	
(i) व्याख्यात्मकं प्रश्नद्वयं समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् प्रश्नचतुष्टयं प्रदास्यते ।	2x5 = 10
(ii) पञ्च वस्तुनिष्ठप्रश्नान् समाधातुं यथानिर्दिष्टविषयात् अष्ट प्रश्नाः प्रदास्यन्ते ।	5x1 = 5

अनुशासितग्रन्थाः -

1. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, वाचस्पति गौरीला, चौखम्बा विद्याभवनम्, वाराणसी ।
2. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, उमाशङ्करऋषिः ।
3. वैदिक साहित्य का इतिहास, डा. कर्णसिंह, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
4. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डा. कपिलदेव द्विवेदी ।
5. वैदिकवाङ्मय का बृहद् इतिहास (खण्ड १-३), पण्डित भगवद्दत्त, दिल्ली ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

वैकल्पिकविषयाः

द्वादशं पत्रम्(msk12-c) : ग. अर्वाचीनसाहित्यम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् 1. -दयानन्ददिग्विजयम् (३-४ सर्गो , महाकाव्यम्- मेधाव्रताचार्यः) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् 2. -चौ.देवीलालः(खण्डकाव्यम् - पं.जगदीशचन्द्रशास्त्री) ।

घटकम् 3. -प्रेमपीयूषम् (नाटकम् - प्रो.राधावल्लभः त्रिपाठी) ।

घटकम् 4. -पद्मिनी (गद्यम् -पं.मोहनलालशर्मा पाण्डेयः) ।

टिप्पण्यः -

(क) प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति । तत्र प्रथमप्रश्ने घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः भविष्यन्ति । अन्ये प्रश्नाः प्रथम – द्वितीय – तृतीय – चतुर्थ – घटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।

(ख) व्याख्यात्मकप्रश्नेषु 50% अंश आलोचनात्मकप्रश्नेषु 100% अंशः वैकल्पिकः भवेत् ।

(ग) प्रथम-घटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे पञ्च (5) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति -

(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2= 10

(ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -

Page 37 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

- (i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 5
- (ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 5
- (घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 5
- (ङ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -
(i) श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x5 = 10
(ii) एकम् आलोचनात्मकं प्रश्नं समाधातुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x5 = 5

अनुशासितग्रन्थाः

1. दयानन्ददिग्विजयम् , मेधाव्रताचार्यः , गुरुकुल झज्जर ।
2. चौ. देवीलालः , प. जगदीशचन्द्रशास्त्री , राजीव मोहन गौतम प्रकाशन , सिरसा ।
3. पद्मिनी , प. मोहनलालशर्मा 'पाण्डेय' पाण्डेय प्रकाशन , जयपुर ।
4. प्रेमपीयूषम् , प्रो. राधावल्लभत्रिपाठी , संस्कृतपरिषद् , सागर विश्वविद्यालय , सागर , १९७१ ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

मौखिकी परीक्षा(Viva-Voce) (msk-vv-01)

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 50

Credits : 02

- मौखिकी परीक्षा (Viva-Voce) : एम. ए . संस्कृत- द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमसमाप्तेः अनन्तरं प्रथमद्वितीयसत्रयोः अधीतं पाठ्यक्रमम् आश्रित्य छात्राणां संस्कृतमाध्यमेन मौखिकी परीक्षा आयोजयिष्यते । एतदर्थं 50 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति ।

SYLLABUS
M.A. SANSKRIT (Previous) Semester : II
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

पाठ्यक्रमः

एम . ए . संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्)
चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्यानुसारेण

द्वितीयं सत्रम्

Open Elective Course

प्रथमं पत्रम्(msk-oe-02) : गीता-उपनिषद् च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit - 04

- घटकम् 1. - गीतापरिचयः ।
घटकम् 2. - कठोपनिषद् द्वितीय-वल्ली
घटकम् 3. - श्रीमद्भगवद्गीता - द्वितीयोऽध्यायः (1-30 श्लोकाः) ।
घटकम् 4. - श्रीमद्भगवद्गीता - द्वितीयोऽध्यायः (31-72 श्लोकाः) ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

1. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन/हिन्दीमाध्यमेन भवेत् ।
2. प्रश्नपत्रे चत्वार (4) अनिवार्याः प्रश्नाः भविष्यन्ति ।
3. प्रश्नानाम् अङ्कानां च विभाजनम् अधोलिखितरूपेण भविष्यति –
(क) प्रथमः प्रश्नः - अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकत्रयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने अष्ट संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः । 5x2 =10
- (ख) द्वितीयः प्रश्नः - (प्रथमघटकाश्रितः) -
एकं व्याख्यात्मकं प्रश्नं लेखितुं प्रश्नद्वयं प्रदास्यते । 1x15 =15
- (ग) तृतीयः प्रश्नः (द्वितीयघटकाश्रितः) -
मन्त्रद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x7½ = 15
- (घ) चतुर्थः प्रश्नः (तृतीयघटकाश्रितः) -
श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x 7 ½ =15
- (घ) पञ्चमः प्रश्नः (चतुर्थघटकाश्रितः) -
श्लोकद्वयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकचतुष्टयं प्रदास्यते । 2x 7½ = 15

Page 40 of 41

PGBOS/11/02/2020

Revised Syllabus : M.A. SANSKRIT (Previous) Semesters : I & II (पाठ्यक्रमः - एम. ए. संस्कृतम् (प्रथमं वर्षम्) : प्रथमद्वितीयसत्रात्मकम्)

संस्कृतविभागः, चौधरी देवीलाल विश्वविद्यालय, सिरसा

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. श्रीमद्भगवद्गीता - गीताप्रेस , गोरखपुर ।
2. श्रीमद्भगवद्गीता, रामानुजभाष्य , गीताप्रेस गोरखपुर ।
3. श्रीमद्भगवद्गीता, साधकसंजीवनी टीका, स्वामी रामसुखदास जी, गीताप्रेस गोरखपुर ।
4. श्रीमद्भगवद्गीता, शांकरभाष्यम् , गीताप्रेस , गोरखपुर
5. एकादशोपनिषद् , सत्यव्रतसिद्धान्तांलकार , विजयकृष्ण लखनपाल , ग्रेटर कैलाश , नई दिल्ली ।